

Petres Csizmadia Gabriella
Adjunktus, irodalomtörténész a nyitrai KETK Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetében, a Katedra folyóirat vezető szerkesztője; lakhely: Hidaskürt, e-mail: gabi.csizmadia@gmail.com

Egy sokarcú élettörténet

Karel Čapek: Egyszerű élet (Obyčejný život).
Fordította: Zádor András. Gondolat Kiadó, Budapest, 1963.

Hányféle arca lehet egy embernek? Megismerhető-e – és ezáltal elbeszélhető-e az ember személyisége? Létezhet-e érvényes, egynézőpontú visszatekintés egy ember életútjára? Ezeket a kérdéseket veti fel Karel Čapek *Egyszerű élet (Obyčejný život)* című kisregénye, amelyben egy halálközeli élményt átélő, idősödő, névtelen férfi elhatározza, hogy megírja élettörténetét. Egy hétköznapi, átlagos életutat, amely – a visszaemlékező szerint – nem érdemel semmilyen különös figyelmet, csupán a rendszerezési vágy hajtja az írásban. Hamar kiderül azonban, hogy egyetlen élettörténet-írás sem bizonyulhat átlagosnak vagy egyszerűnek, mivel éppen a rendszerezhetőség, átláthatóság, célirányosság hiányzik az életből. A kronologikus sorrendben, valós tényeknek megfelelő, őszinte hangvételű, egynézőpontból történő élettörténet-mesélés csupán illúzió, hiszen koherens, folyamatosan fejlődő személyiség életútjának képzetét teremti. Ilyen pedig nincsen.

Az önéletíró eleinte hisz az élettörténet megírhatóságának illúziójában: a szöveg első felében, tizenkilenc fejezetet át megírja azt a bizonyos egyszerű életet, amilyennek az önéletírás kezdetén a megéltakat látja. Ahogy azonban a történetzöveg fokozatosan halad az írás jelene felé, elérkezik „az igazság pillanata”, és az önéletíró kizökken az írás menetéből: „Épp egy nagy hazugságot akartam leírni.” (Čapek 1963, 85) Az önéletíró rádöbben, hogy az eddig leírtak csupán egy szletét mutatták be a valóban megélteknek, azokat az emlékképeket emelve-válogatva ki a múltból, amelyek az „átlagos ember” sztereotípiájába beleilleszkedtek. Néhány emlék, életeseemény azonban kilóg ebből a képből, mivel az önéletírói emlékezet szelektív folyamatai elegánsan kihagyták az eddig megfogalmazott élettörténetből. Az önéletíró felismeri: az emlékezte rekonstrukció helyett konstruál, vagyis „az átlagos ember” nézőpontjából újraalkotja, a jelen ismereteinek szemszögéből utólagos értelemmel ruhazza fel a megéltakat.

Ekkor dönti el az emlékező, hogy újakezdi az élettörténet-mesélést – ezúttal más nézőpontból meséli el az életét. Megkezdődik tehát a – nevezük így – alaptörténet újraértelmezése és lebontása: „Sohase elmélkedtem magamról, nem is volt miért; néhány hete kezdtem el írni az életemről, és előre örültem, milyen szép, egyszerű történet lesz ez, mintha egyetlen darabból kovácsolták volna. Aztán rájöttem, hogy írás közben talán önkéntelenül elősegíttem

kicsit ezt az egyszerűséget és egyöntetűséget. Az embernek van valami elképzelése magáról és az életről, s a tényeket úgy válogatja ki – sőt, kicsit korrigálja is –, hogy az elképzelést igazolják.” (Čapek 1963, 142) Beindul a mokuskerék: újra és újra nekigyürkőzik az írásnak, ám folyamatosan talál egy-egy újabb nézőpontot, amely alapján új és új személyiségként mutatja be önmagát. Az egyszerű én-en túl felfedez önmagában egy törtetőt, egy hipochondert, egy romantikus álmodozót, egy volt költőt, egy hőst, egy romlott ént és egy koldust. A nyolcféle arc nyolcféle életutat vázol, amelyek csak egymás mellé illetve képesek valamiféle képet rajzolni az önéletíró korántsem homogén személyiségéről. A különböző arcok mind-mind egy sajátos világot képviselnek, külön életet próbálnak élni, és hol elnyomják egymást, hol szövetséget kötnek egymással. Az alaptörténetet író egyszerű én végül belátja, hogy élettörténete gyakorlatilag vég nélkül újraértelmezhetővé válik, az öninterpretálásban csupán az idő és romló egészségi állapota korlátozza. „És tudom, hogy ha több időm lenne, és jobban fogna az agyam, találnék még egy sor életet, talán egészen összefüggéstelen életeteket, amelyek esetleg csak egy pillanattal tartottak. És az is meglehet, hogy ilyen élet, amilyenről nem írtam, több volt, mint a többi együttvéve.” (Čapek, 1963: 141.)

Amíg az önéletíró nem néz szembe emlékezte megbízhatatlanságával, metaforikus működésével, személyisége állandó változásával, többarcúságával, és önmagát mint harmonikus individuumot kezeli, a történet egységesen halad előre. Az élettörténet-hipotézisek között barangolva azonban a személyiség részekre szakad, és ezzel természetesen a történet is elveszti folytonosságát. Úgy tűnik, ez identitásvesztéshez vezet, hiszen a főhős már maga sem tudja, kicsoda is valójában, és csak az írás végén ismeri fel, hogy éppen e dekonstrukciók vezették el egy mélyebb, „igazabb” autobiográfia megírásához. A végtelen történetből való kiszállást egy összefoglaló jellegű poéma oldja meg, amiben a főhős megbékél sokarcúságával. Ez a fejezet megadja a filozófia háttérét az egysíkú, majd többsíkú önéletírásnak, s – talán túlságosan is direkt – magyarázatot kínál a sokszólamúságra: „Mindenki közülünk többes számban létezik, mindenki tömeg, amely a beláthatatlanba vész. Nézz csak magadra, ember, hiszen csaknem az egész emberiség vagy!” (Čapek 1963, 159)

Főszerkesztő: Baranyai János
Vezető szerkesztő: Petres Csizmadia Gabriella
Örökös munkatárs: Turczel Lajos
Szerkesztőbizottság elnöke:
Fibi Sándor

Tagok:

Hrbáček Noszek Magdaléna
Kalácska József
Klemen Terézia
Komzsík Attila
Krippel Éva
Novák Mónika
Szokol Dezső

Nyomdai előkészítés:

Václav Kinga
Gyenes Gábor

Nyomja:

Press Group s.r.o, Banská Bystrica

Kiadja:

Katedra Alapítvány
Felelős kiadó:
Hodossy Gyula
Elérhetőség:
Katedra Alapítvány
Palác Duna Palota,
Galantská cesta 658/2F,
929 01 Dunajská Streda
Tel.: 00421 (0)31 552 90 28
E-mail: katedra@katedra.sk
Honlap: www.katedra.sk
Bankszámlaszám: 1014769018/1111.

Kiadványunkat támogatta a Szlovák Köztársaság Kormányhivatala, a Szlovák Köztársaság Oktatásügyi, Tudományos, Kutatási és Sportminisztériuma.

KATEDRA

mesačnik

ročník XXII., 3. číslo, november 2014

Vydavateľ:

Nadácia Katedra,
Palác Duna Palota,
Galantská cesta 658/2F,
929 01 Dunajská Streda
Tel.: 00421 (0)31 552 90 28
IČO: 35591609

ISSN 1335-6445 • EV: 611/08

Časopis vychádza s finančnou podporou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Realizované s finančnou podporou Úradu vlády SR - program Kultúra národnostných menšín 2014. Náklad: 2500 ks

Redakcia / Szerkesztőségünk:

Nadácia Katedra – Katedra Alapítvány.
Palác Duna Palota, Galantská cesta
658/2F, 929 01 Dunajská Streda
Tel.: 00421 (0)31 552 90 28

Honlap: <http://www.katedra.sk>

E-mail: katedra@katedra.sk

katedra.szerkesztoseg@gmail.com

Minden jog fenntartva.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

A címlapon a Szepsi Magyar Tannyelvű Alapiskola és Gimnázium diákjának, Kočíšová Martinának a fotója látható. Az alkotás címe: Az iskola legszebb fája.